

5. Koju tagasi pöördumine

T-Kit käsiraamat
Rahvusvaheline
vabatahtlik teenistus

5.1 Hinnangu andmine

Hinnangu andmine, mitte lihtsalt mõni küsimus projekti lõppedes...

Hinnangu andmine tähendab palju enam kui mõne traditsioonilise küsimuse esitamist enne vabatahtlike kojupöördumist pärast rahvusvahelise vabatahtliku teenistuse (RVT) lõppu. Ehkki see lõik paikneb pealkirja "Koitu tagasi pöördumine" all, peaks hinnangu andmine kuuluma lahutamatu kogu RVT projekti juurde ja olema kooskõlas ptk-ga 4.3 "Vabatahtlike järjepidev toetamine".

Hinnangu andmise puhul mõõdetakse enne projekti käivitamist seatud eesmärkide saavutatust, kuna on ütlema tagi selge, et mõistmaks, kas soovitud sihtpunkti on jõutud, peab olema konkreetset sönastatud, kuhu algselt kavatseti jõuda. RVT puhul on need eesmärgid olemas erinevates valdkondades: töö ja sellega seonduvad tulemused (näiteks õpioskused, väljaõppevõimalused, projektidega tegelemine, tegevuse tõhusus), sotsiaalne lõiming (sõprade tundmaõppimine, lõbus ajaviitmine, läbisaamine kolleegidega jne), kultuuridevaheline dimensioon (inimestega tuttavaks saamine, keeleõpe, maaga tutvumine) ja isiklikud probleemid (näiteks motivatsioon, koduigatsus, konfliktid). Hinnang tuleks anda ka projekti praktilisele küljele (toit, majutus, transpordivõimalused, vaba aja veetmine jne). Need on valdkonnad, mille korrapärane hindamine võib osutada kasulikuks, muutes vabatahtliku teenistuse meeldivamaks kõigile asjaosalistele – ning seda on hea teha pigem varem kui liiga hilja.

Hinnangu andmine võib täita mitmeid funktsioone ning see võib toimuda erinevates vormides. Siinkohal anname viimistlemata ülevaate hinnangu andmise erinevatest viisidest.

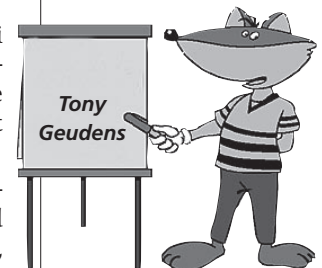
Hinnang – oh miks küll?

Hindamise abil püütakse erinevatel eesmärkidel välja selgitada, kas sihid on saavutatud.

- Tuntuim on tõenäoliselt nn *kokkuvõtlev hindamine*. Sedalaadi hinnangud antakse tavaliselt projekti (või projekti teatud etapi) lõpus ning nendega võetakse kokku saavutatud eesmärgid ja tulemused. Sageli otsustatakse selle järgi projekti kvaliteedi üle, misjärel võidakse vastu võtta positiivne otsus, omistada vabatahtlikule asjakohane

tunnistus, eraldada projektile lisaraha või otsustada, kas sedalaadi ettevõtmist tulevikus korrata või mitte. Selliste hinnangute andmine ei ole kuigi meeldiv, kuna neist sõltub palju.

- *Kujundav hindamine* pöörab aga suuremat tähelepanu protsessile, mitte niivõrd tulemusele. Selle eesmärk on analüüsida, kuidas projektil ja vabatahtlikel läheb, ning see ei välista muudatuste tegemist projekti käigus. Tegemist on läbiva hindamisega kogu RVT jooksul ning see annab tagasisidet projekti ja sellega seotud inimeste kohta – kas valitud tee viib kuhugi või kus tuleks tulevikus parandusi teha. Samuti võimaldab see vabatahtlikel pisut auru välja lasta ning oma ideid, masendust jm väljendada. Seda tüüpi hinnangu andmine on esimesest vähem kriitiline, vastupidi – sellega luuakse avatud ja hooliv õhkkond,

Kokkuvõtlev hindamine

- * keskendub tulemusele
- * tagasivaade möödunule
- * eesmärk on anda järeldev hinnang
- * eeb kokkuvõtte
- * järeldused
- * projekti lõpus

Kujundav hindamine

- * keskendub protsessile
- * vaatab tulevikku
- * eesmärk on aidata
- * aitab suunda seada
- * areng
- * kogu projekti kestel

kus võib oma muredest julgelt rääkida. Kujundav hindamine, mis toob välja ettevõtmise nii positiivsed kui ka negatiivsed küljed, teeb vabatahtliku õpikogemuse eest kaasvastutavaks.

RVT kui õpikogemuse puhul on ilmne, et kujundav hindamine aitab suunata vabatahtlike ja ka teiste asjaosaliste arengut ning toetab projekti õnnestumist. Seetõttu keskendub see peatükk pidevale kujundavale hindamisele. Siiski tuleb organisatsioonil korraldada ka kokkuvõttev hindamine, seda nii RVT rahastajate kui ka enda tarbeks, et saada olukorrast ülevaade ja näha, kas eesmärgid on saavutatud, ning võtta otsus, kas ettevõtmist korrata või mitte.

Kuidas hinnangu andmist korraldada?

Hinnangu andmisel võib rakendada erinevaid formaate. Mõned neist on väga formaalsed ja keerukad, kuid seda teavet võib täiendada mitteformaalsete näitajatega.

Koolides kasutatakse väga formaalseid hindamismeetodeid, nagu eksamid, kuna need on võimalikult objektiivsed. RVT projekti puhul võib kasutada välishindajate teenuseid, kes tulevad ja küsitlevad inimesi, kasutades eesmärkide saavutamise või saavutamata jäämise hindamiseks asjaomast tabelit. Neid meetodeid kasutatakse peamiselt kokkuvõtva hindamise puhul. Kujundava hindamise puhul on kõige formaalsem ja keerukam meetod hindamissessioon, mis tähendab aja maha võtmist teatud ajavaheajaks järel mõne harjutuse abil (vt altpoolt). Sama meetodi korduva kasutamise korral on võimalik arengut jälgida. Erinevate harjutuste kasutamine hoiab hindamissessiooni värske ja põneva. Vahel ei pruugigi kasutada mingit harjutust, vaid võib anda lihtsalt suulise hinnangu, seejuures võib nii vabatahtlik kui ka tugisik tõsta üles muret tekitavaid teemasid. Loomulikult võib kombineerida harjutusi teiste tagasisidemeetoditega. Taolised hindamissessioonid loovad selge raamistiku, milles osalejad saavad välja tuua nii positiivseid kui ka negatiivseid aspekte. Turvaline usaldus- ja koostööõhkkond aitab projekti edule oluliselt kaasa.

Hindamine ei tähenda alati kellegi juuresolekut. Väärtustada tuleb ka enesehinnangut. Selle eelis on, et vabatahtlik võib end hinnata enda valitud ajal. See lubab tal aktiivselt jälgida oma õppeprotsessi ja arvestada erinevate

tunnete, kogemuste ja tähelepanekutega, et saada olukorrast hea ülevaade. Muidugi tuleks projekti tugisikule tulemustest rääkida, et jagada temaga vastutust vabatahtliku teenistuse eest. Enesehindamisel võib tugineda skaalale, millele on märgitud vabatahtliku (või projekti) eesmärgid, kuid selleks sobib ka palju vabam päevikuvorm.

Formaalsel hindamisel ja enesehindamisel saadud teavet võib täiendada mitteformaalse hinnangu elementidega (projekti, vabatahtliku või asjaosaliste kohta jooksvalt kogutud teave). See võib aidata mõista nt vabatahtliku motivatsiooni (spontaanne ületunnitöö, puudumine, näoilme jm), töö kvaliteeti (esitavad kaebused või kiitused, ülesande täitmise kiirus jm) ning personaliga tehtavat koostööd (personali suhtumine vabatahtlikku, koosveedetud aeg, konfliktid jms). Neid näitajaid saab tõlgendada ja arutada formaalsel hindamissessioonil, et välja selgitada, mis nende taga tegelikult on.

Kas sa tahad koos minuga hinnata?

Hindamisprotseduuri korraldaja mõjutab suuresti hindamise tooni. Ideaalis peaks hindamisprotseduur aset leidma toetavas ja konstruktiivses õhkkonnas. Seega oleks seda juhtival inimesel soovitatav vältida enda seadmist positsioonile, mis on vabatahtliku suhtes nii kõrgel, et tekitab temas ebamugavust. Hindamisprotseduuri juht ei peaks vabatahtliku üle otsustama, vaid pigem töötama temaga koos projekti tuleviku kujundamise nimel.

Kui hinnangu andmine toimub individuaalselt, võib seda kohandada vabatahtliku vajaduste järgi. Nii saab hinnang isiklikum ja peab jääma konfidentsiaalseks. Hindamise korraldamise puhul rühmas koos teiste vabatahtlikega on eeliseks oma kogemuste võrdlemine teiste muljetega. Sellel võib olla kindlustunnet sisendav ja motiveeriv mõju. Igatahes tuleb hindamisprotseduuriks leida sobiv paik (inimesed ei käi läbi, ei ole müra, telefon jms) ja panna paika ajalised piirid (igapäev peaks teadma, mitut teemat mingi aja jooksul tuleb käsitleda).

Mõned meetodid

- Pane kirja õpitavad teemad ja strateegiad, et neid saavutada – näiteks samm-sammuline lähenemine (vt ptk 4.2.1 „Vabatahtliku motiveerimine“).

Näpunäiteid hindamis- protseduuri korraldamiseks rahvusvahelise vabatahtliku teenistuse jooksul

- Vaata, et eesmärgid oleksid sõnas-
tatud selgelt ja mõõdetavalt – mil-
lised on kriteeriumid, mis lubavad
sul öelda, et oled eesmärkide poole
liikudes õigel teel?
- Kui vabatahtlikul on keeleprob-
leeme, kasuta olulisemal määral
visuaalseid meetodeid või keelt,
mida rääkides vabatahtlik ennast
mugavalt tunneb.
- Antud hinnangud peaksid jääma
konfidentsiaalseks, kui just asjaosa-
lised ei lepi kokku, et teavitavad
neist teisi.
- Seetõttu peaks hindamine aset
leidma privaatses õhkkonnas, mitte
aga näiteks keset kontorit, kus
teised võivad pealt kuulda.
- Arengu nägemiseks peaks hinda-
misprotseduuri teatud ajavahemike
järel kordama.
- Mõnikord võib osutada kasulikuks
mingist äsjasest mõjusast kogemu-
sest distantseeruda, et sellele objek-
tiivsemat hinnangut anda.
- Oma küsimustes püüa kasutada
neutraalset sõnastust (sõna *halb*
asemel kasuta väljendit *vajab täius-
tamist, kas sa ei arva, et oleks parem
olnud ... asemel mida oleks võinud
sinu arvates paremini teha?*).
- Sümbolite või jooniste kasutamine
võib olla lihtsam kui tunnete selgi-
tamine.
- Soovita vabatahtlikul tegeleda ene-
sehindamisega ning anda hiljem
tagasisidet.
- Hindamine peaks olema vastasti-
kune arutelu.
- Loo vabatahtlikega konfident-
siaalne ja usalduslik õhkkond, et
neilt tõest teavet saada.
- Ära lase väikestel probleemidel kas-
vada, suhtu antud hinnangutesse
tõsiselt ja käitu sellest lähtuvalt.

- Joonista termomeeter ja palu vabatahtlikel
märkida sellele teatud ajavahemiku järel
oma motivatsioonitase (väga madal moti-
vatsioon alla 0 °C või kõrge motivatsioon
50 °C).
- Palu vabatahtlikel kirjutada endale kiri,
milles nad avaldavad arvamust selle kohta,
kuhu nad näiteks kuu aja pärast jõudnud
on. Pärast kokkulepitud ajavahemikku
andke või saatke see kiri talle.
- Tee nimekiri nn punastest lippudest
(negatiivsed kogemused, mis vabataht-
likku heidutavad) ja rohelistest lippudest
(positiivsed kogemused, mis vabatahtlikku
innustavad), kontrolli, kui sageli esineb
rohelisti ja kui sageli punaseid lippe; tööta
välja strateegiad, mis annaks põhjust hei-
sata sagedamini rohelisi lippe ja saada lahti
punastest.
- Joonista sektoriteks jagatud ring (nagu
noolemängu märklaud). Aseta igasse sek-
torisse üks element, millele soovid hinnang-
gut saada. Palu kõigil teha märke sektori
keskpunkti lähedale, kui sektoris käsitle-
tav neile meeldis, või serva poole, kui ei
meeldinud. Eri inimesed võivad kasutada
erinevaid tähiseid või üks inimene erine-
vaid tähiseid erinevatel aegadel.
- Leia pilt, millel on palju inimesi, ehitisi,
esemeid jm, ning palu vabatahtlikel samas-
tada end millegagi pildil ja seda selgitada
(näiteks "Ma olen see hüppav mees, kuna
ma tunnen projektis ennast energilisena"
või "Ma olen see kiirtee, kuna asjad liiguvad
minu jaoks liiga kiiresti"). Pilte võiks olla
erinevaid, et nad suudaksid leida objekti,
mis sümboliseerib nende tundeid valitud
teemal.
- ...?

Loe lisa projektijuhtimise T-Kit käsiraamatu
peatükist, mis käsitleb hindamist.

5.2 Järeltegevus

Paljud organisatsioonid defineerivad vaba-
tahtlikku teenistust peamiselt kui aega, mille
vabatahtlik veedab mingis projektis osale-
des. Kõike, mis juhtub enne või pärast seda
perioodi, peetakse vähem tähtsaks. Eelmistes
peatükkides oleme juba käsitlenud seda, kui

tähtis osa on ettevalmistusel selleks, et välismaalt saadaks positiivne kogemus. Kuid ka pärast teenistust on mitmeid võimalusi järeltegevuseks, mida võiks RVT kavandamisel arvesse võtta.

Välismaalt naasmine

Sageli tabab vabatahtlikke pärast pikka välismaal viibimist koju naasmisel vastupidine kultuurišokk. Vabatahtlikud on kogenud seda, mida kodused ei pruugi mõista. Vabatahtlikud on oma teenistuse jooksul arenenud, ilma et kodused seda teaksid. Vabatahtlike käitumine võib olla muutunud ja nii mõnigi võib nende peale kulmu kortsutada, kuna on oodanud koju tagasi sama isikut, kes mõni kuu varem lahkus. Vabatahtlik arvab teadvat, kuidas inimesed temasse suhtuvad, aga see teadmine ei pruugi paika pidada.

Sageli kaebavad vabatahtlikud ka selle üle, et pärast välismissiooni lõppu pööratakse nende vajadustele vähe tähelepanu, ja enamasti on neil kodumaale naasmisel raskusi taasloomisel. Projektiga seoses välismaal viibides olid nad tähelepanu keskmes ja elasid palju läbi, kodus aga tuleb neil taas reaalsusega silmitsi seista. Vabatahtlikele näib, et nad on tagasi seal, kust alustasid.

Kuid koju pöördumine ei peaks olema kõige lõpp, see võiks õige eeltöö korral olla sama hästi ka uute asjade algus. Eeldatavasti kogesid vabatahtlikud välismaal palju uut ja neid teadmisi võiks edasi arendada. Vastuvõtva organisatsiooni tugiisikul on küll tähtis roll vabatahtliku õppeprotsessi juhtimiseks ja optimeerimiseks projekti kestel, kuid järeltegevuse võimaluste pakkumine peaks olema saatva organisatsiooni ülesanne. Saatev organisatsioon võiks juhendada ja toetada vabatahtlikke, et need kasutaksid teadmisi ja kogemusi, mille nad oma teenistuse jooksul omandasid.

Tegelikult tuleks järeltegevuse võimalustele mõelda juba päris RVT alguses. Eriti sobiv oleks seda teha saatvatel organisatsioonidel, kuna nemad vastutavad ka vabatahtlike ettevalmistuse eest enne lahkumist. Nad võiksid koos vabatahtlikega välja töötada tegevusplaani, mis vastaks nii vabatahtliku kui ka saatva organisatsiooni huvidele ja soovidele. Lõppude lõpuks pole järeltegevus midagi enam kui selle tagamine, et RVT mõju oleks maksimaalne.

Järelkohtumised

Üks järeltegevuse võimalusi on korraldada kokkusaamisi oma vabatahtlikega, kas rühmiti või individuaalselt. Pikaajalise vabatahtlikuks olemise korral võiks kasutada mõlemat tüüpi kokkusaamisi.

Järelkohtumisi vabatahtlikega võib teha selleks, et

- anda RVT-le üldhinnang;
- võrrelda ootusi või seatud sihte konkreetsete tulemustega;
- tuua välja peamised negatiivsed ja positiivsed järeldused;
- aidata vabatahtlikel tulla konstruktiivselt toime piiri taga saadud negatiivsete kogemustega;
- aidata vabatahtlikke eriti tõsiste taasloomimisprobleemide puhul (vastupidine kultuurišokk);
- tagada vabatahtlikele võimalus jagada oma kogemusi teiste vabatahtlikega, kes on midagi sarnast läbi elanud;
- teavitada vabatahtlikke teistest vabatahtlikuks olemise võimalustest või kohustus-test kas samas või mõnes teises organisatsioonis.

Hariduse või ametiga seotud võimalused

Mõne sihtrühma puhul või mõnes saatvas organisatsioonis on vabatahtlike RVT missioonile saatmise eesmärk arendada nende oskusi tulevaseks eluks (keel, sotsiaalsed ja praktilised oskused) väljaspool tavalist koolitus- või väljaõppekeskkonda. Sel juhul on tähtis, et sellist hariduslikku perspektiivi peetaks silmas kogu vabatahtliku teenistuse vältel, kuid eriti pärast kodumaale naasmist, et astuda oma eluprojekti järgmisse staadiumisse. Pärast RVT-d on nad pädevamad otsustama, mida nad oma elus teha soovivad ja kas sellest, mida nad välismaal tegid, on neile tulevases töös abi. Näiteks kui vabatahtlik töötas teenistuse käigus puuetega inimestega, võib ta hiljem selles vallas tööle hakata. Samuti võib vabatahtlikul olla tekkinud huvi keele vastu, mida räägiti maal, kus ta viibis jne. Saatev organisatsioon peaks olema see, kes noore inimese naasmisel loob talle uute hariduse või ametiga seotud võimaluste tekimiseks soodsad tingimused.

Sotsiaalne turvalisus

Teine teema, millele tuleks erilist tähelepanu pöörata, on sotsiaalne turvalisus. Enamikul Euroopa maadest ei ole seadusi, mis defineeriks vabatahtliku staatuse, seetõttu mõjub vabatahtlikuks olemine välismaal sageli inimeste sotsiaalseid tagatise, nagu näiteks töötü abirahasid, eluasemetoetust, miinimumtulu jne. Enamik pikaajalistest vabatahtlikest kaotab oma sotsiaalsed tagatised, kui nad kord maalt lahkuvad. Vahel juhtub aga, et koju tagasi pöördunud vabatahtlikul ei ole enam seaduslikku õigust mitmetele toetus-tele ega õpilasstipendiumidele. Ametivõimud võivad olla väga bürokraatlikud ja suhtuda tõrjuvalt, kui vabatahtlikud neilt midagi taotleavad, ning saatval organisatsioonil tuleb sageli sekkuda ning selgitada vabatahtliku töö olemust. Varane valmisolek taolisteks vahejuhtumiteks on kindlasti parim moodus nende vältimiseks vabatahtliku naasmisel.

Järeltegevuse olulisus saatvatele ja vastuvõt- vatele organisatsioonidele

Järeltegevust ei tohiks pidada ainult vabataht- likule tulutoovaks. Ka saatav organisatsioon võiks oma osalust RVT-s pidada õpikogemu- seks, mis võib neile mitmel konkreetsel moel kasulikuks osutada. Pärast oma kogemusele hinnangu andmist võiks järeltegevus organi- satsioonile tähendada näiteks

- konkreetse partnerluse jätkumist või kat- kemist;
- uute partnerite otsimist samas või teistsu- guses töövaldkonnas;
- uute töömeetodite juurutamist vabataht- liku tehtud ettepanekutele või vastuvõtva organisatsiooni parimate kogemuste jälgi- misele tuginedes.

Tagasi pöörduvaid vabatahtlikke võib saatav organisatsioon käsitleda ka kui olulist abi nende töösse:

- saatav organisatsioon võib kutsuda vaba- tahtliku endaga ühinema, et tutvustada, mida ta nende tegevusvaldkonna kohta välismaal on õppinud;
- vabatahtlik võib neid aidata uute vaba- tahtlike värbamisel ja ettevalmistamisel, jagades nendega oma kogemust;

Vastuvõttev organisatsioon võib pärast RVT-d samuti järeltegevusega tegeleda oma partner- lusstrateegiat kindlustades või kohandades ning vabatahtlikku tulevikus oma tegevuse arendamisel kasutades. Pärast vabatahtli-

kule teenistusele hinnangu andmist võib ka vastuvõttev organisatsioon vabatahtliku ettepanekutest lähtuvalt otsustada juurutada uusi töömeetodeid ja tegevusi või lihtsalt jõuda äratundmisele, et töö võiks teistmoodi tehes olla tulemuslikum. Üsna sageli aitab välismaise vabatahtliku heidetud värske pilk teie organisatsioonile teil oma tegevust parandada, aidates mõista, milline on olukord tegelikult ja kuidas seda võiks muuta.

5.3 Tunnustamine ja tunnistuse väljastamine

RVT ei ole vaid suurepärase kogemuse ja toetus puudust kannatavatele kogukonda- dele – see annab vabatahtlikule ka mitmesu- guseid oskusi, meeldigu see meile või mitte. Mõni saatav organisatsioon saadab vaba- tahtlikke välja peamiselt selleks, et tagada neile õpikogemus, oskuste omandamine ning parandada nende värbamiskõlblikkust. Ehkki me leidsime, et vabatahtliku isiklik areng ja altruistlik panus ühiskonnale (vt ptk 1.4 „Rahvusvahelises vabatahtlikus teenistuses osalemise põhjused“) peaks olema tasakaalus, ei tohiks siiski eitada kasu, mida vabataht- lik teenistus annab vabatahtlikule. Mõned oskustest ja teadmistest, mille vabatahtlikud saavad:

- elukogemus ja küpsus, mis avaldavad mõju nende tulevasele isiksusele ja profes- sionaalsele arengule;
- ühtlasi saavad nad terve hulga üldoskusi, näiteks võime teiste inimestega suhelda ja koostööd teha, luua kontakte ning partner- lust isiklikul ja professionaalsel tasandil;
- suhtlusoskused: välismaal elavad vaba- tahtlikud õpivad sageli kasutama mitmeid suhtlusvahendeid (Internet, e-post, telefon jm);
- samuti omandavad nad teadmisi meeskonn- natööst, õpivad otsuseid langetama ning olema paindlikud ja iseseisvad;
- noored omandavad laialdased teadmised ja praktilised oskused näiteks haldustöös, sotsiaalhooldes ja -teenistuses, kultuuride- vahelises suhtlemises, raamatupidamises, keskkonnateemal jne;

- emakeelest erinevas keelekeskkonnas viibides omandavad vabatahtlikud ka teatava keeleoskuse;
- kultuuridevahelised oskused, erineva kultuuri mõistmine, püüe mitte hukka mõista ega käitumist valesti tõlgendada, sallivus erinevuste suhtes, oskus näha asju erinevatelt seisukohtadelt.

Kõiki neid oskusi, mille vabatahtlik on omandanud, on tähtis teatud määral tunnustada ja need on soovitatav ka dokumenteerida – see võib tulevikus vajalikuks osutuda, nt kui vabatahtlik asub tööd otsima. RVT võib osutada kogemuseks, mida paljud tööandjad kandidaatidelt küsivad. Õigesti dokumenteerituna ja kinnitatuna võib RVT s omandatud vabatahtliku töö kogemus ja saadud väljaõpe neile tulevikus kasuks tulla ning mõjub kindlasti hästi nende elulookirjelduses.

Euroopa piires kehtib suur valik tunnustamisviise ja tunnustusi. Mõnes riigis tuleb kõik varasemaid saavutusi kinnitavad dokumendid alles hoida, mõnes teises riigis peab vabatahtliku teenistusega tegelev organisatsioon olema akrediteeritud, et omandatud oskuste kohta tunnustusi välja anda. Mõni tööandja võtab ühendust inimesega, kes vabatahtlikku soovitas, samas kui teine piirdub peamiselt diplomite ja tunnustustega tutvumisega. Seega võivad vabatahtliku olukorrast sõltuvalt erinevat laadi tunnustused talle ikkagi kasulikuks osutada.

Üks lihtne ja levinud viis vabatahtliku teenistuse jooksul omandatud oskuste dokumenteerimiseks on tunnistus. See on kirjalik formaalne tunnistus, mis tõendab, et vabatahtlik on teatava perioodi vältel osalenud vastuvõtva organisatsiooni RVT-s. Tunnistuste usaldusväärse suurendamiseks võiksite käituda alljärgnevalt:

- tooge üksikasjalikult välja vabatahtliku teenistusaegsed ülesanded ja vastutusvaldkonnad;
- kirjutage soovituskiri, mille saaks koos tunnistusega esitada;
- lisage tunnistusele mõne soovitaja kontaktaadress;
- näidake, milliseid oskusi vabatahtlik teenistuse jooksul on omandanud ja millest te seda järeldate;
- koostage mapp, kus on vabatahtliku ülesannete tulemused (pildid, artiklid või plakatid sündmustest, mida vabatahtlik organiseeris);
- püüdke saada ühendust haridusasutuste või ametitega, kes võiksid kinnitada RVT raames toimunud õpet;
- tunnistuse välisilme on samuti tähtis, andke sellele soliidne välimuse ja varustage see vajalike templete ja allkirjadega;
- kaaluge võimalust anda tunnistus välja mõnes laialt tuntud keeles (või isegi kakskeelsena), pidades silmas selle tulevase lugejaid.